

Het hier besprokene zij voldoende om te doen zien, dat de Schrijver niet altijd van overdrijving is vrij te pleiten en dat hij zich in de hitte der verdediging van zijn theorieën zelfs nu en dan laat verleiden tot beschuldigingen, die, omdat zij niet bewezen kunnen worden, liever verzwegen hadden moeten blijven. Doch afgezien hiervan bevat het boekje zooveel leerrijke bijzonderheden, zoovele frissche, oorspronkelijke gedachten, dat ik het in handen zou wenschen van allen, die belangstellen in de physiologie van het centrale zenuwstelsel.

Utrecht, 14 Juni 1899.

SCHIEFFER.

---

## INGEZONDEN.

---

*Den Heer ALEX. KLEIN, Privaat-Doctent in de Gezondheidsleer te Amsterdam.*

*Geachte Collega!*

Terecht zegt ge in uw antwoord van 18 Juni l.l.: met getallen moet men *voorzichtig* zijn; ik kan echter niet vinden, dat gij deze wijze les in uw antwoord ter harte hebt genomen.

1<sup>o</sup>. Om nog eens uit te doen komen, dat de oven zooveel bederven kan, haalt U getuigenissen aan van het jaar 1884, zegge 1884; alsof het onmogelijk zou zijn, dat in de afgelopen 15 jaren verbeteringen zijn gekomen in de methode van desinfecteeren door den oven.

2<sup>o</sup>. In het overzicht van de kamer-desinfecties verricht door den Gezondheidsdienst neemt U heel handig, om het procent-getal der desinfecties zoo klein mogelijk te maken, die voor typhus (= vlektyphus en febris typhoïdea) niet op en maakt U er U van af door te zeggen bij typhus is kamerontsmetting overtollige weelde en kan men volkomen volstaan met evacuatie en met desinfectie van lijf- en beddegoed. Voor febris typhoïdea kan niet ontkend worden, dat gij theoretisch gelijk hebt; in de praktijk zal men echter naar de omstandigheden moeten handelen. Hebben we te doen met ontwikkelde, zindelijke menschen, die er voor zorgen dat de dejecta van den lijder behoorlijk worden opgevangen en gedesinfecteerd, die aan het bevulde lijf- en beddegoed alle zorg besteden, dan zal de kamer-desinfectie wel achterwege kunnen blijven. In de meeste gevallen worden al die voorzorgen echter onvoldoende of niet genomen en is de kamer-desinfectie wel noodig. Hierbij komen dan nog die gevallen, waar door defecten aan loozingen van privaten, beerkuilen en rioleeringen aan een mogelijke huis-infectie gedacht moet worden.

Voor typhus exanthematicus moet U eens een kijkje gaan nemen in de woningen, waar deze ziekte bij voorkeur voorkomt, en moet U eens de literatuur raadplegen o. a. MOSLER; waarschijnlijk komt U dan tot de conclusie dat bij vlektyphus, zooals VON ESMARCH (Königsberg) het in zijn practische

wenken aangeeft: „strengste Durchführung der Desinfektion der Wohnung” naast evacuatie noodig blijft.

Een vollediger overzicht van de kamer-desinfecties door den Gezondheidsdienst, in de afgelopen jaren verricht geeft het volgende staatje, waaruit een onpartijdiger oordeel geveld kan worden over toe- of afneming van het aantal dezer kamer-desinfecties.

Ziekten.	Aantal besmette huizen.						Kamerdesinfecties.						Percentage.					
	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1893	1894	1895	1896	1897	1898
Diphtherie....	229	266	470	1040	806	529	22	24	56	107	80	39	9.6	9.02	11.9	10.2	9.9	7
Typhus.....	334	188	232	195	202	338	23	44	32	30	59	162	6.8	23.4	13.7	15.3	22	47
Roodvonk....	405	481	442	625	585	469	23	40	41	82	71	98	5.6	8.3	9.2	13.1	12	20
Totaal....	968	935	1144	1860	1593	1336	68	108	129	219	210	299	7.02	11.5	11.2	11.7	13	22.3

Het blijkt dus dat het aantal kamer-desinfecties voor typhus en roodvonk stijgend, voor diphtherie dalend is. Deze afneming bij diphtherie schrijf ik echter niet toe aan impopulariteit der methode, maar daaraan dat wegens de serumtherapie in de gasthuizen vele patiënten in een vroege periode der ziekte geëvacueerd 1) worden en vele geneeskundigen een wonings-desinfectie dan niet noodig achten.

3<sup>o</sup>. Uw slotconclusie: „het totaal aantal desinfecties is *belangrijk gedaald*” is gebaseerd op een becijfering — ik bedoel die volgens de rijp- en groenmethode — waarin gij U op een bedenkelijke wijze verrekend hebt; er nog van afgezien dat uwe methode niet deugt om redenen die gij zelve opgeeft. Die getallen moeten nog een revisie ondergaan en dan zal dit ook wel blijken te moeten gebeuren met uwe conclusie. Wanneer ik op dezelfde wijze als U voor het jaar 1898 ga cijferen, kom ik op:

Aantal besmette huizen (met uitzondering van mazen) . . . 1338

Totaal aantal desinfecties . . . . . 1275 $\frac{1}{4}$

Percentage . . . . . 95 pCt.

Deze methode is dus *niet* zoals het behoort. Een betere rangschikking der cijfers is opgegeven in het jaarverslag van den Gezondheidsdienst over 1897 voor eenige der meest voorkomende besmettelijke ziekten. Aangezien ze door U bij uwe becijferingen over het hoofd schijnt te zijn gezien, laat ik haar hier volgen, uitgebreid met de cijfers over 1898.

Bij het opmaken van deze cijfers is uitgegaan van het aantal malen 2) dat

1) De cijfers voor de evacuatie voor diphtherie bedroegen in de jaren 1893—1898 respect. ruim 76 pCt.; 82 pCt.; 88 pCt.; 91 pCt.; 93 pCt. en 90 pCt. der gevallen.

2) Dit bedroeg bijv. in 1898: 743-maal (= 666-maal op aanvraag van geneeskundigen (133); 71-maal zonder aanvraag en 6-maal voor andere gemeenten), waarvan 385-maal voor de bovenbedoelde ziekten.

Jaren.	Aantal ontsmettingen per 100 ziektegevallen aan:		
	Diphtherie.	Typhus.	Roodvonk.
1893	16.6	18.8	14.
1894	9.	30.	11.
1895	15.9	25.8	14.8
1896	15.8	28.5	23.
1897	10.	35.	17.8
1898	10.5	52.6	29.1

per kaart desinfectie werd aangevraagd of deze werd toegepast, zonder nadere indeeling in kamer- of ovendesinfectie, die dikwijls te gelijk op één kaart worden aangevraagd.

Voor typhus en roodvonk valt dus toeneming te constateeren, voor diphtherie niet, evenals bij de kamer-desinfectie en waarschijnlijk om dezelfde reden.

Hoogachtend en collegialiter,

Amsterdam, 3 Juli 1899.

Dr. H. G. RINGELING.

## BERICHTEN.

### BUITENLAND.

**LONDEN. — De arts op den kansel.** De inwoners van Merstham hebben zich op een Zondag, kort geleden, een denkbeeld — zij het ook een gebrekkig denkbeeld — kunnen vormen van de vroegste tijden onzer geneeskunst, toen statige priester gestalten de zieken behandelden in de Grieksche tempels. Op verzoek van den geestelijke heeft daar namelijk een arts na het avondgebed een preek gehouden, en wel over de eischen der gezondheidsleer. De alcohol werd behoorlijk gegeeseld en de dames kregen ook een wenk om voor hun minder schoone helften vooral goed te koken. *The Brit. med. Journ.* is nieuwsgierig of dit voorbeeld zal worden nagevolgd, maar vreest, dat dan ook door niet-geneeskundigen hier en daar heterodoxe leerstellingen, bijv. tegen de koepok-inenting, van den kansel zullen worden verkondigd.

— **Diphtherie-statistiek.** In het verslag van *the Metropolitan Asylum Board* over 1898 geeft Dr. F. M. TURNER een belangwekkende statistiek der diphtheriegevallen. Hierbij plaatst hij telkens de algemeene diphtherie-statistiek naast die der met serum behandelde gevallen. Bovendien telt hij ook de gecompliceerde gevallen (mazelen bijv.) mede, waardoor het sterftcijfer iets hooger is dan in 1897, maar zuiverder is voor de beoordeeling, omdat vroeger het eene ziekenhuis die gevallen wel mederekende en het andere niet. Zich wel wachtend voor de geringste poging tot gevolgtrekking, geeft Ref. van die statistiek de volgende uittreksels, ontleend aan *the Brit. med. Journ* van 1 Juli.